

2

KOTI, PERHE, LEIKKI JA VAPAA-AIKA

2. KOTI, PERHE, LEIKKI JA VAPAA-AIKA

Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.

Artikla 9.

Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.

Artikla 31

Lähtökohtana lapsen perustarpeet

Lapsen oikeudet ja lapsen kehitykselle välttämättömät asiat linkittyvät tiiviisti toisiinsa. Lapsen oikeuksien sopimus pyrkii varmistamaan, että perustarpeet ja -oikeudet täyttyisivät kaikkien maailman lapsien kohdalla. Näiden tarpeiden ja oikeuksien täyttymisen katsotaan varmistavan, että lapsen hyvän kasvun edellytykset toteutuvat.

Lapsen perusoikeuksiin kuuluu muun muassa oikeus turvalliseen arkeen. Lapsen jokapäiväisessä arjessa on tärkeää, että hänen ympärillään on turvallisia ja tärkeitä aikuisia, jotka huolehtivat hänen hyvinvoinnistaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan vanhemmillä on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Jos lapsen omat vanhemmat tai huoltajat eivät pysty huolehtimaan lapsesta, valtiolla on velvollisuus järjestää lapsen hoito ja tarjota lapselle erityistä suojelua ja tukea.

Lapsi oppii leikkien

Tasapainoisen kasvun kannalta lapsen arkipäivässä tulee olla myös riittävästi lepoa, leikkiä ja vapaa-aikaa. Leikin kautta lapsi kokee ja oppii monenlaisia taitoja. Leikkiessään lapsi myös määrittää suhdettaan ympäröivään maailmaan ja sitä kautta rakentaa minäkuvaansa. Riittävä lepo taas on edellytys fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselle. Vapaa-ajan toiminnoissa lapsi pääsee osallistumaan häntä itseään kiinnostaviin asioihin. Kulttuurielämään osallistumisen kautta lapselle kasvaa tunne omaan kulttuuripiiriinsä kuulumisesta. Myös mahdollisuus muihin kulttuureihin tutustumiseen on tärkeää. Tätä kautta voidaan vahvistaa erilaisuuden hyväksymistä ja ymmärrystä yhdenvertaisuudesta.

Suomalaiselle lapselle mahdollisuus leikkiin ja vapaa-aikaan saattaa tuntua itseäänselvyydeltä. Nämä oikeudet eivät kuitenkaan valitettavasti toteudu läheskään kaikilla maailman lapsilla. Hyvin köyhissä oloissa tai ilman huoltajaa elävien lasten arki saattaa täytyä työn teosta hengissä säilymisen varmistamiseksi. Toisaalta monessa länsimaisessa kodissa lasten vapaa-aika jää vähiin useiden aikaa vievien harrastusten takia. Joskus koulussa menestymisen paineet ovat jo pienillä lapsilla niin suuret, että opiskelu vie suuren osan lapsen vapaa-ajasta. Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota sekä ohjatun vapaa-ajan vieton että spontaanin leikin merkityksellisyyteen.

OPPITUNTI LASTEN ARJESTA

2x
45 min.

TAVOITTEET

Tavoitteena on hahmottaa kehitysmaa-käsitteen laajuutta ja haastaa mahdollista stereotyyppistä kehitysmaakuva. Oppitunnin aikana oppilaat ymmärtävät, että kehitysmaiksi kutsutut maat ovat keskenään hyvin erilaisia: suuria eroja on jopa maiden sisällä eri alueiden ja sosiaaliluokkien välillä. Samalla tutustutaan lapsen oikeuksien näkökulmasta lasten arkeen eri puolilla maapalloa. Tehtävät kannustavat oppilasta löytämään yhtäläisyyksiä oman ja kehitysmaiden lasten arjen ja toiveiden välillä.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Toisen oppitunnin aluksi tutkitaan lapsen asemaa tiedotusvälineissä ja tarkastellaan lasten oikeuksien näkymistä suomalaismedioiden uutisvirrassa. Samalla pohditaan uutisten lasten arkea ja perhe-elämää. Seuraavaksi laajennetaan oppilaiden käsityksiä kehitysmaista valokuvien avulla. Arkea läheltä ja kaukaa -harjoituksessa oppilaat samaistuvat tarinan avulla kehitysmaan lapsen arkeen, minkä yhteydessä he pääsevät soveltamaan oppimaansa kirjoittamalla oman tarinansa kehitysmaan lapsen arjesta. Tunnin loppuksi oppilaat tutustuvat kehitysmaan lapsen arkeen konkreettisesti tekemällä jalkapallon kierrätysmateriaalista.

OPPITUNNIN RAKENNE

Edellisen oppitunnin kytkeminen uuteen aiheeseen (15 min)

Mikä on kehitysmaa? (15 min)

Arkea läheltä ja kaukaa (25 min)

Kierrätysjalkapallo (30 min)

Lopetus (10 min)

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

15 min.

Tavoitteet: Tarkastella uutisia ja mainoksia, pohtia lapsen oikeuksien toteutumista niissä.

Menetelmä: Opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko, tiivistelmä lapsen oikeuksien sopimuksesta.

Tarkastelkaa oppilaiden kanssa heidän tiedotusvälineistä poimimiansa lapsiin liittyviä uutisia ja mainoksia. Aloittakaa laskemalla, kuinka monta lapsiin liittyvää eri uutista ja mainosta löytyi. Valitkaa tämän jälkeen uutisten ja mainosten joukosta yksi ja keskustelkaa siitä yhdessä. Voitte käyttää keskustelun tukena edelliseltä oppitunnilta tuttuja kysymyksiä (s. 15).

Pohtikaa yhdessä:

- Mikä lapsen oikeuksien sopimuksen kohta liittyy tähän uutiseen tai mainokseen?
- Uskovatko oppilaat, että lapsen oikeuksien artikloiden 9 ja 31 oikeudet perheeseen ja vapaa-aikaan toteutuvat uutisen tai mainoksen lapsen kohdalla?
- Mitkä uutisista koskivat kehitysmaiden lapsia?

MIKÄ ON KEHITYSMAA?

15 min.

Tavoitteet: Motivoitua uuteen oppituntiin kuvien ja äänestämisen avulla, havahtua kehitysmää-käsitteen laajuuteen, hahmottaa ja laajentaa omaa ajattelua kehitysmäistä, purkaa stereotyyppioita.

Menetelmä: Kuvatulkinta, äänestäminen, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihreä ja punainen lappu äänestämistä varten, kuvia kehitysmäistä, tulostettu kopio maailmankartasta.

Jaa oppilaille punaiset ja vihreät äänestyslapput ja näytä luokalle oppimisympäristöstä tehtävään liittyvää kuvamateriaalia kuva kerrallaan. Oppilaiden tehtävänä on osoittaa äänestyslappuilla, onko kuva heidän mielestään otettu kehitysmäissä.

Tämän jälkeen oppilaat miettivät parin kanssa keskustellen, mitä substantiiveja ja adjektiiveja heille tulee mieleen sanasta kehitysmä. Oppilaat kirjoittavat mieleen tulleet sanat vihkoonsa. Pohtikaa yhdessä, miten oppilaiden mielikuvat ovat muodostuneet.

Kerro oppilaille, mistä mäistä kuvat ovat peräisin. Paljasta heille myös, että kaikki kuvat olivat kehitysmäistä. Tämän jälkeen oppilaat liimaavat vihkoihinsa kopion oppimisympäristöstä löytyvästä maailmankartasta. Voit pyytää oppilaita värittämään kartasta ne maat, joiden he tietävät olevan kehitysmäitä. Miettikää tämän jälkeen yhdessä, missä maanosissa kehitysmäitä sijaitsee. Katsokaa yhdessä vielä hetki karttaa ja miettikää, miksi jotkut ihmiset ovat tottuneet kutsumaan kehitysmäitä etelän mäiksi ja teollistuneita mäitä pohjoisen mäiksi.

Mikä on kehitysmä?

Yleisesti kehitysmäällä tarkoitetaan alhaisen bruttokansantuotteen mäitä, joissa inhimillisen kehityksen taso on alhainen. Kehitysmäille on usein tyypillistä myös menneisyys siirtomaana, velkaisuus, yksipuolinen vientitalous sekä hallintojärjestelmän epädemokraattisuus. Kehitysmäat ovat kuitenkin keskenään erilaisia eikä niitä ole yksinkertaista käsitellä yhtenä joukkiona. Kehitysmäakategorian toisessa ääripäässä ovat sisällissotien runtelemat rutiköyhät valtiot, toisessa ääripäässä taas teollisuusmäihin kulutushyödykkeitä tuottavat nousevat taloudet. Myös valtioiden sisällä on suuria yhteiskunnallisia kehityseroja ja vauraus on epätasaisesti jakautunut. Toisaalta kehitysmäan ja kehittyneen maan käsiteparin voidaan katsoa kuvaavan ensisijaisesti maaryhmien erilaista historiallista kehitystä teollistumisen ja siirtomaahistorian osalta.

ARKEA LÄHELTÄ JA KAUKAA – KUVASTA KERTOMINEN

25 min.

Tavoitteet: Harjoitella toisen asemaan asettumista, löytää yhtäläisyyksiä (eroavaisuuksien sijaan) omasta ja aivan toisenlaisessa kulttuurissa ja elinoloissa asuvan lapsen arjesta, auttaa oppilaita ymmärtämään erilaisuutta.

Menetelmä: Kirjoittaminen, tarina, keskustelu.

Tarvikkeet: Tarina: Marcon päivä, kyniä ja paperia, sakset, liimaa, pahvia, kuvia lapsista arkisissa askareissa eri puolilla maailmaa.

Jaa oppilaat pienryhmiin ja pyydä heitä kirjoittamaan vihkoihinsa tavanomaisen arkipäivän tapahtumat ja kellonajat (herätys, ruokailut, harrastukset, läksyt, perheen yhteinen aika, iltapesut, nukkumaanmeno aika).

Lue oppimisympäristöstä löytyvä tarina Marco-pojan päivästä. Keskustelkaa tämän jälkeen oppilaiden omista ja tarinan pojan päivärutiineista

- Etsikää arjen rutiineista kaikille yhteisiä perusasioita. Näin oppilaat huomaavat, että kehitysmaissakin asuu lapsia, joiden arki on hyvin samanlaista kuin suomalaisen lasten.
- Voitte samalla pohtia, minkälaisia erilaisia koteja ja perheitä on olemassa, ja miettiä, onko perheen rakenteella merkitystä lapsen kehitykselle.

Seuraavaksi pienryhmät valitsevat itselleen yhden oppimisympäristöstä tulostamasi valokuvan ja liimaavat sen isolle pahville. Ryhmien tehtävänä on keksiä kuvan lapselle tarina. Oppilaat voivat esimerkiksi kertoa, mistä kuvan lapsi on kotoisin, kuinka vanha hän on, mikä hänen nimensä on, missä hän asuu, mitä hän tekee arkisin, minkälainen hänen perheensä on jne. Laittakaa tarinat esille luokan seinälle tai koulun käytävään. Voitte myös valokuvata tarinat tai kirjoittaa ne puhtaaksi tekstinkäsittelyohjelmalla ja laittaa ne koulun kotisivuille muiden nähtäväksi.

KIERRÄTYSJALKAPALLO

25 min.

Tavoitteet: Ymmärtää lapsen oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan.

Menetelmä: Askartelu, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Jalkapallonteko-ohjeet, sanomalehtiä, muovipusseja, kangastilkkuja, narua.

Tehkää yhdessä kierrätysmateriaaleista jalkapallo. Kerro oppilaille ensin, että leikkiminen ja vapaa-aika ovat kaikille lapsille kuuluvia oikeuksia. Leikkimiseen ei aina tarvita kaupasta ostettuja hienoja leluja, vaan leluja voi tehdä itsekin. Esimerkiksi muovipusseista ja paperista voi keriä itselleen jalkapallon, jonka pelaaminen on erittäin suosittua joka puolella maailmaa. Hyvään peliin tarvitaan vain pallo ja kavereita, joiden kanssa pelata.

Moni meillä kaatopaikalle joutuva materiaali onkin arvokasta tavaraa kehitysmaissa. Tavaroiden uusiokäyttö ja kierrätys kuuluvat jokapäiväiseen elämään: tölkki ei ole vain tölkki, vaan siitä voi taiteilla hienon peltiauton leikkeihin tai muuta käyttökelpoista tavaraa. Monen kehitysmaan lapsen päivittäiseen työhön kuuluukin kaatopaikoilla kiertely ja sieltä löydetyn muovin, pahvin, metallin ja kaiken myytäväksi kelpaavan etsiminen.

Jaa oppilaille jalkapallonteko-ohjeet ja tarvittavat materiaalit. Voitte tehdä pallon myös pareittain tai yhdessä koko luokan kanssa. Varaa seuraava välitunti yhteiselle jalkapallopelille, käyttäkää pelivälineenä tekemänne kierrätysjalkapalloa.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

10 min.

Tavoitteet: Seurata oman vuorokauden kulkua ja tehdä siitä havaintoja. Kirjata tiedot graafiseksi esitykseksi (pylväsdiagrammi).

Menetelmä: Seuranta ja diagrammin teko.

Tarvikkeet: Vihko, tuntipohja.

Oppilaat liimaavat oppimisympäristöstä tulostetun tuntipohjan vihkoonsa. Pyydä oppilaita kirjaamaan tuntipohjaan yhden päivän ajan lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, harrastuksiin, koulunkäyntiin ja kotitöihin käytetty aika tunteina. Seurannan avulla oppilaiden tulee laskea vuorokaudessa eri aktiviteetteihin käyttämänsä tunnit.

Ohjeista oppilaat piirtämään seurantansa tuloksista pylväsdiagrammi, jossa vaaka-akselilla on eri aktiviteetit kahden ruudun levyisinä palkkeina ja pystyakselilla aika tunteina (yksi tunti on kaksi ruutua). Pylväsdiagrammin avulla oppilas voi tarkkailla levon, vapaa-ajan ja leikin suhdetta koulutyöhön ja kotitöihin käyttämäänsä aikaan.

Esimerkki:

